

прѣдания и оскѣдни турски лѣтописи и паметници. Самобитнитѣ ни паметници бѣха дѣло на тѣснитѣ келии и рѣдко прѣживяваха своя авторъ. Но което липсва за специално заселище се, допълва съ общитѣ свѣдѣния за цѣлата рая, сѣдбата на която бѣ въ всички български покрайнини почти еднаква. Лишени отъ водителъ и черква, блѣскани о суровитѣ стени на едно двойно робство, слѣдъ падането на Ц-дъ българитѣ прѣживяваха най-горчивитѣ изпитни за старитѣ си грѣхове. Сърби, ромѣни и гърци въ самата Гърция, бидейки настрана отъ мухамеданската столица, се радваха на една по-завидна сѣдба. Близкитѣ на Ц-дъ и Одринъ българи бѣха истинското олицетворение на грозното понятие — рая. Ужаситѣ се сипѣха пакъ върху невинното болшинство — селеніята. Болеритѣ, заварени отъ турцитѣ около двѣтѣ страни на Балкана, се отрѣваха: повечето отъ тѣхъ, имѣющи срѣдства или все още жадни за такива, намѣриха подслонъ вѣнъ отъ Турция или станаха ренегати. Останаха да изплащатъ грѣхове тия, които бѣха най-малко грѣшни. Българскиятъ селенинъ, все тѣй простодушенъ и търпеливъ, не взе примѣръ отъ духовитостъта на бившитѣ си водители, остана върху огнището си и не се потурчи. Той бѣ и едничкиятъ българинъ, който не си отрѣче народностъта. Прямитѣ послѣдици на тая великодушна гордостъ и българска отстойчивостъ бѣха турскитѣ насилия и грѣцкитѣ козни. Ето една плячка на двѣ чудовища и до днесъ все тѣй цѣла и безшумна.

Прѣзъ чернитѣ години на това минало, българската рая остана да се надѣва на единъ водителъ — мускулитѣ, и да се покланя на единъ Богъ и пастиръ — меча. Безразличието или по скоро прѣзрѣнието на турцитѣ къмъ религията на „гяуритѣ“ отне и най-малкия контролъ надъ черквата и училището. Въ православieto на П-ва настана дълбочайши развратъ и невѣжество. Патриаршията, подъ прѣкото или непрѣко лоно на която се числяхме, се обърна на панаиръ за калимявки и оргии.¹⁾ Ето прочее, подъ благословіята на какви пастири нещастната рая трѣбаше да

¹⁾ Отъ народнитѣ ни приказки най-мръсни и ужасни сѣ тия за попове. Подъ това понятие народътъ е разбиралъ цѣлото фенерско духовенство (патрици, владици и тѣхни агенти: калугери или таксидиоти).